

Prezentační versus kvalifikační škála: interpretace hraničních případů v FSP analýze narativního textu

Martin Adam (Brno)

PRESENTATION VERSUS QUALITY SCALE: INTERPRETATION OF BORDERLINE CASES IN FSP ANALYSIS OF NARRATIVE TEXTS

In the framework of Firbasian theory of functional sentence perspective (FSP), one of the cornerstones of analysis is represented by the distinction of the sentences that implement the Presentation or Quality Scales respectively. The present paper discusses corpus-based borderline cases in which it is difficult to unequivocally identify their functional perspective. The study makes use of both the English original narrative texts (fiction and biblical) and their Czech translation counterparts; such a contrastive approach is adopted to throw light on the dubious cases. In the discussion, the role of individual communicative units as well as the phenomenon of semantic affinity observed between the context-independent subject and the transitional verb is explored against the background of the four FSP factors, viz. context, linear modification, dynamic (and static) semantics, and intonation. The key question is the capacity of verbs to express existence/appearance on the scene with explicitness or sufficient implicitness, which is triggered by the S-V semantic affinity and certain syntactic qualities.

KEYWORDS

FSP, Firbas, presentation, quality, scale, verb, semantics

KLÍČOVÁ SLOVA

FSP, Firbas, prezentace, kvalifikace, škála, sloveso, sémantika

CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

V teoretickém i praktickém výzkumu v rámci Firbasovy teorie funkční větne perspektivy (dále FSP), tedy brněnského přístupu k teoriím aktuálního členění větneho, představuje jeden ze základních stavebních kamenů rozlišení vět na ty, jež implementují prezentační dynamickou sémantickou škálu a na ty, jež implementují škálu kvalifikační (Firbas, 1992, s. 66–69; Svoboda, 2005, 2006; Chamonikolasová, 2010). Předkládaný článek se zabývá právě případy vět, které spadají do jakési „šedé zóny“ FSP interpretace, protože je u nich (alespoň na první pohled) nesnadné bezpečně určit, jakou mají funkční perspektivu, tedy jak jsou mezi jejich prvky rozloženy stupně výpovědní dynamičnosti. Jsou to často věty na pomezí akčního rádia obou hlavních škál a jsou tedy v pravém slova smyslu případy potenciálními.¹

1 Potencialita je zde chápána jako nejednoznačné rozložení stupňů výpovědní dynamičnosti, díky níž existuje více než jedna legitimní aktuálněčlenská interpretace věty (viz Firbas, 1975, s. 55; 1992, s. 8–9, 108–110; Svoboda, 2005, s. 221–228; srov. Adam, 2009, s. 91–96).

Již v úvodu našich úvah je třeba poznamenat, že jde o otázky dosti složité, a že je proto nezbytné brát při interpretaci v potaz všechny roviny dané problematiky. Kromě kontextu a lineární modifikace (viz níže) jde především o trojí vnímání samotné sémantiky: (i) v FSP teorii se statická sémantika promítá do sémantických rolí větných členů; (ii) dynamická sémantika operuje s FSP funkcemi jako je scéna, prezentovaný jev, nositel kvality, specifikace atd.; (iii) v případě vymezení významů (a tříd významů) prezentačních sloves však jde o nejnižší úroveň, sémantiku lexikální. Neméně důležité jsou pak v rámci FSP interpretace aspekty ryze syntaktické, jako např. slovesná valence, otázka (in)tranzitivity, syntaktická vázanost slovesa na tematickou či rematickou část věty, apod. Předkládaný článek si klade kromě jiného za cíl popsat problematiku hraničních případů prezentačních a kvalifikačních vět v těchto souvislostech a alespoň naznačit možnou cestu pro přesnější analýzu.

Metodicky je následující diskuse ukotvena ryze v teorii FSP a vychází tak především z prací Firbase (1992, 1995), Svobody (2005, 2006), Duškové (1998, 1999) a Adama (2009, 2013). Jako textový materiál k této studii posloužil výzkumný korpus zahrnující převážně narativní texty beletristické a novozákonní (jak v anglickém originále, tak v českém překladu), z nichž byly excerpovány všechny prezentační věty (souhrnně viz Adam, 2013). Beletrie je zastoupena jmenovitě románem C. S. Lewise *The Chronicles of Narnia: The Lion, the Witch and the Wardrobe* (v českém překladu *Le-topisy Narnie: Lev, čarodějnice a skříň*; v korpusu označené zkratkou N, resp. LN pro českou verzi), a románem D. Lodge *Changing Places: A Tale of Two Campuses* (*Hostující profesori*; C, resp. HP pro českou verzi). Biblický subkorpus obsahuje následující texty novozákonních knih narativní povahy: *Gospel of Matthew* (*Evangelium podle Matouše*; M), *Gospel of Luke* (*Evangelium podle Lukáše*; L), *Gospel of John* (*Evangelium podle Jana*; J), *Book of Acts* (*Kniha skutků apoštolských*; A) a *Book of Revelation* (*Kniha Zjevení*; R). Co se týče statistických údajů, celý korpus v obou jazykových mutacích čítá cca 420 000 slov. Anglické originální texty obsahují celkem 11 395 základních distribučních polí, jež jsou technicky počítána jako finitní klauze; nefinitní klauze (infinitivní, participiální či gerundiální) jsou v rámci základních distribučních polí považovány za samostatné komunikační jednotky.² Ze všech základních distribučních polí v anglickém korpusu bylo identifikováno 488 vět, které implementují Prezentační škálu (to představuje 8,2 % vět v korpusu). Takový výskyt je plně v souladu s dalšími zjištěními a jinými textovými typy, jež byly dosud zkoumány (viz např. Adam, 2009, 2010, 2011).

Jak bylo naznačeno výše, předkládaný článek si klade za cíl prozkoumat právě ty věty, u nichž není jednoznačně zřejmé, zda implementují prezentační, či kvalifikační škálu. Při interpretaci takových případů připadá v rámci teorie FSP v úvahu celá řada analytických nástrojů: na prvním místě je třeba zmínit souhrn tří, respektive čtyř základních faktorů FSP (tj. kontext, lineární modifikaci a sémantickou strukturu, k nimž se v mluveném — ale v jistém smyslu i psaném — diskurzu připojuje navíc intonace), dále funkční porovnání s češtinou (ideálně s originálním textem nebo aspoň původním či didaktickým překladem), a v neposlední řadě i tzv. sémantická homogenost, tedy

2 Česká část korpusu nebyla na rozdíl od anglického protějšku detailní FSP analýze podrobena, byly z ní excerpovány pouze české ekvivalenty prezentačních vět z anglického originálu.

potenciální tlak tematické či rematické trasy, která za příznivých podmínek dokáže ‚rozhodnout‘ ve prospěch prezentační, respektive kvalifikační interpretace (srov. Firbas, 1995; Svoboda, 2006; Adam, 2009). Obzvláště komparace s českými překladovými ekvivalenty anglického originálu (a v případě biblických novozákonních textů i originálu řeckého) bude proto představovat jeden z pilířů následující diskuze.

FSP A DYNAMICKÉ SÉMANTICKÉ ŠKÁLY

Podle Firbase (viz zejména Firbas, 1992) představuje věta pole sémantických a syntaktických vztahů, které vytvářejí distribuční pole různých stupňů výpovědní dynamičnosti („communicative dynamism“, CD); Firbas (1964, s. 270) definuje stupeň CD jako „míru, jakou větný element přispívá k rozvoji komunikace“. Nejvýznamnější (typicky kontextově nezapojená neboli nová) část informace je nejdynamičtější prvkem, ostatní prvky věty jsou méně dynamické (mají nižší stupeň CD). Stupně výpovědní dynamičnosti jsou určeny souhrou FSP faktorů podílejících se na distribuci stupňů CD (viz výše; Firbas 1992, s. 14–16). Na základě působení faktorů FSP je pak možné určit stupeň CD připisovaných jednotlivým komunikativním jednotkám; základní rozložení přitom představuje triplet téma — přechod — réma (Firbas, 1992, s. 66nn). Rozložení stupňů CD uvnitř věty nemusí být nutně řazeno lineárně, proto je třeba rozlišovat mezi lineárním uspořádáním větných členů na jedné straně a jejich interpretačním uspořádáním na straně druhé; to řadí větné členy v souladu s postupným nárůstem CD bez ohledu na syntaktickou pozici, kterou zaujímají ve větě (Firbas, 1986, s. 47; srov. Firbas, 1995, s. 63). Obě uspořádání tak mohou být identická nebo mohou naopak vykazovat rozdíly.

Ve své klíčové monografii Firbas (1992, s. 41nn) v rámci sémantického faktoru FSP souhrnně představil koncept tzv. dynamických sémantických škál implementovaných ve větách, které funkčně odrážejí rozložení výpovědní dynamičnosti a fungují nezávisle na slovosledu. V zásadě Firbas rozlišuje dva typy dynamických sémantických škál: prezentační (Pr-Scale) a kvalifikační (Q-Scale). V rámci těchto škál je každému větnému prvku připisána jedna z tzv. dynamických sémantických funkcí (DSFs), jako je například jev uváděný na scénu (angl. ‚phenomenon‘; zkráceně Ph), specifikace („specification“; Sp), nositel kvality („bearer of quality“; B), scéna („setting“; Set) atd.³ Na rozdíl od statického přístupu k sémantickým funkcím větných členů (např. agent, patient, instrument aj.) se dynamické sémantické funkce v průběhu komunikačního aktu mohou měnit — stejný element tak může plnit různé funkce v různých kontextech a za různých podmínek (viz také Svoboda, 2005, s. 221).

PREZENTAČNÍ VĚTY

Jak bylo řečeno v úvodu, článek se přednostně zabývá větami, které implementují prezentační škálu. Ta ve svém prototypickém uspořádání zahrnuje zpravidla tři zá-

3 Pro další podrobnosti stejně jako kompletní výpis dynamických sémantických funkcí viz Firbas (1992).

kladní dynamické sémantické funkce. Vezmeme-li v úvahu postupný růst výpovědní dynamičnosti, jsou to následující složky: scéna (Set), která stanoví především časové a prostorové souřadnice děje, tedy kdy a kde děj probíhá, dále existence či objevení se na scéně, jež je obvykle zprostředkováno slovesem (Pr), a zatřetí jde o nejdynamičtější a tedy rematický (a vlastně jediný obligatorní) prvek, tzv. jev uváděný na scénu (Ph).

Pokud jde o použitý výzkumný korpus, bylo zjištěno, že prezentační škála je v anglickém narativním textu nejčastěji syntakticky realizována buď existenční *there*-konstrukcí (*And there were sheperds living out in the fields*), nebo strukturou, v níž figuruje rematický podmět v preverbální pozici (*An angel of the Lord appeared to them*); druhá z konfigurací je vnímána jako prototypický až kanonický typ realizace prezentační škály (Adam, 2013, s. 66–67, 74–76; srov. Dušková, 1988, s. 62n, 531–532; 1998). Nejvíce hraničních případů co do typu implementované dynamické sémantické škály se vyskytuje právě v konstrukci s preverbálním rematickým podmětem. V takových větách je nejprve uveden na scénu kontextově nezapojený podmět, který je teprve potom následován (ve shodě s esenciálními požadavky principu anglického slovosledu) prezentačním slovesem, jež vyjadřuje existenci/objevení se na scéně (Dušková, 1999, s. 248–250). Kromě těchto obligatorních členů může být prezentační věta doplněna o scénický prvek, nejčastěji příslovečným určením místa či času (v níže uváděných příkladech budou rematické podmíněty odlišeny tučným písmem, zatímco přechodová prezentační slovesa budou podtržena). Pokud jde o FSP strukturu zmíněné syntaktické struktury, slovosled takových konfigurací vlastně porušuje princip označovaný jako ‚end-focus‘, fungující jak v češtině, tak v angličtině. Jde o to, že nejdynamičtější prvek — právě díky gramatickým mantinelům angličtiny — nezaujímá finální pozici ve větě. Přesto jsou tyto prototypické věty vnímány i rodilými mluvčími angličtiny jako nepříznakové, byť stylisticky zbarvené (výjimky lze pozorovat v souvislosti s prozodickým přehodnocením prostřednictvím tzv. reevaluační intenzifikace; viz Firbas, 1992, s. 154–156).

Z výše řečeného vyplývá, že sloveso působící v prezentační větě uvádí na scénu nového účastníka komunikace. Je důležité připomenout to, co v souvislosti s prezentační rolí slovesa tvrdí Firbas (1975; 1995, s. 65; srov. Chamonikolasová, 2010; Adam, 2011): o prezentaci na scéně se jedná tehdy, pokud je existence/objevení se na scéně vyjádřena „explicitně nebo s dostatečnou implicitností“. V našem výzkumném korpusu (jakožto i v jiných korpusech v rámci FSP výzkumu) byly v tomto ohledu zjištěny dva typy sloves. Určitá skupina prezentačních sloves vyjadřuje existenci/objevení se na scéně jednoznačně explicitně — např. slovesa *come*, *arrive*, *step in*, *come down*, *enter*, *appear*, *occur*, *turn up*, *rear up* apod. (Adam, 2010, 2011). Prezentační slovesa spadající do tohoto podtypu jsou ve své podstatě dynamická, většinou intranzitivní a mají význam prezentační (*verba existenciae*, *verba moviendi*), a to jak ve smyslu dynamického procesu, tak ve smyslu pohybu jako takového. Jinými slovy, taková slovesa přesně korespondují s firbasovskou definicí týkající se explicitního vyjádření existence na scéně.

Výzkum však přesvědčivě prokázal, že i jiné sémantické třídy sloves jsou schopné vyjádřit existenci či objevení se na scéně, i když nejsou disponovány ke zprostředkování existence přímo, explicitně. Jinak řečeno, jsou schopny zprostředkovat uvedení

na scénu s dostatečnou implicitností. Tato poměrně velká skupina sloves je v korpusu zastoupena nejrozličnějšími druhy sloves, např. *overshadow*, *send*, *strike*, *await*, *buzz*, *wake*, *chirp*, *shine*, *seize*, *pour*, *feed*, *blow* nebo *preach* (Adam, 2010). Zdá se, alespoň na první pohled, že taková slovesa pocházejí z různých sémantických slovesných tříd a nemají mnoho společného. Jak bude demonstrováno níže, analýzy ukazují, že jedním z klíčových prvků,⁴ tedy jakýmsi společným jmenovatelem, který slovesa potenciálně disponuje k prezentování na scéně, může být označen jako sémantická afinita mezi rematickým podmětem a prezentačním slovesem samotným (souhrnně Adam, 2013; viz také níže).

PREZENTACE VS. KVALIFIKACE

I přes zjištění týkající se sémantické afinity mezi podmětem a slovesem v prezentačních větách je třeba připustit, že některé věty s kontextově nezapojeným rematickým podmětem v preverbální pozici excerpované z korpusu mohou být označeny jako hraniční případy. Není snadné při analýze určit, zda tyto věty jednoznačně představují prezentační nebo kvalifikační škálu, a to kromě jiného především vzhledem k charakteru přechodového slovesa, které obsahují. Přitom právě sloveso určuje směr (,perspektivu'), ve kterém věta je uspořádána — tedy směrem k podmětu (v případě prezentační škály) nebo naopak směrem od něj (v případě škály kvalifikační). Připomeňme si, že sloveso, které je schopno fungovat v rámci prezentační škály, musí vyjadřovat existenci/objevení se na scéně kontextově nezapojeného jevu na scéně, přičemž tak musí činit explicitně nebo s dostatečnou implicitností.

Podívejme se na úvod diskuze na několik konkrétních případů vět, které se nacházejí v takové šedé interpretační zóně a mohou tak způsobovat při analýze těžkosti. Jde o několik různých ilustrativních paralelních překladů (anglických i českých) a o starořecký originál jednoho novozákonního verše z Lukášova evangelia (v hranatých závorkách je čtenáři k dispozici předcházející či následující verbální kontext zkoumaných vět, v závorce za příklady je uveden odkaz na zdroj a konkrétní místo v korpusu):

- (1a) [A man was going down from Jerusalem to Jericho,] and **robbers attacked** him. (L10:30; NIV)⁵
- (1b) [A man was going down from Jerusalem to Jericho,] when he fell **into the hands of robbers**. (L10:30; CET)

4 Jak bude podrobněji ukázáno níže, dalším — minimálně stejně důležitým — faktorem při interpretaci základní větné perspektivy je kromě sémantické struktury (S-V afinita) především slovesná valence či počet účastníků slovesného děje. V případě prezentačních vět jde tedy na prvním místě o intranzitivitu užitých sloves.

5 NIV — *New International Version*; CET — *Contemporary English Version*; KJV — *King James Version*; Kral. — *Bible Kralická*; ČEP — *Český ekumenický překlad*; B21 — *Bible pro 21. století*; TR — *Textus Receptus* (Greek Interlinear Translation); pro odkazy viz sekci ‚Zdroje‘ v závěru článku.

- (1c) [A certain man went down from Jerusalem to Jericho,] and fell **among thieves**, which stripped him of his raiment, and wounded him, and departed, leaving him half-dead. (L10:30; KJV)
- (1d) Člověk jeden šel z Jeruzaléma do Jericho, i upadl **mezi lotry**. [Kteříž obloupivše jej a zranivše, odešli, odpolu živého nechavše.] (Kral.)
- (1e) [Jeden člověk šel z Jeruzaléma do Jericha] a padl **do rukou lupičů**; [ti jej obrali, zbili a nechali tam ležet polomrtvého.] (L10:30; ČEP)
- (1f) Jeden člověk byl na cestě z Jeruzaléma do Jericha přepaden lupiči. [Obrali ho, zbili, nechali ho tam ležet polomrtvého a odešli.] (B21)
- (1g) [ανθρωπος τις κατεβαινεν απο ιερουσαλημ εις ιεριχω] και **λησταις** περιεπεσεν [man certain was going down from Jerusalem to Jericho] and **robbers** (he) encountered
οι και εκδυσαντες αυτον... (TR)
which also having stripped him...

Otevřeme diskusi o hraničních případech komparativní analýzou příkladů (1a)-(1g). Hned v první větě (1a) figuruje sloveso (*attack/přepadnout*), které je, alespoň na první pohled, potenciálně schopné fungovat jak v rámci prezentační tak — mnohem pravděpodobněji — kvalifikační škály (nemluvě o skutečnosti, že je díky své sémantické struktuře dokonce primárně disponováno k vyjádření kvalifikace — jeho prezentační potenciál se zdá být snížen téměř na nulu). Sloveso *attack* totiž nespadá do kategorie sloves explicitně vyjadřujících existenci/objevení se na scéně (implicitní vyjádření existence prostřednictvím slovesa *attack* bude diskutováno níže). Z ryze syntaktického hlediska je *attack* navíc prototypem monotranzitivního slovesa, které vyžaduje povinné doplnění na pravé straně; není zde užito ani v pasivní formě, jež by vyjádření existence mohlo teoreticky umožnit (*A sword was given to him*). Jaká je tedy skutečná distribuce stupňů výpovědní dynamičnosti mezi jednotlivými komunikativními jednotkami v příkladu (1a)?

Uvažujme nejprve o souhře tří základních faktorů, kterými se řídí FSP vět v psaném jazyce: lineární modifikace, kontextu a sémantiky. Lze konstatovat, že podmět (*Robbers*) je jednoznačně kontextově nezapojený, což podporuje také použití nulového členu. Podmět je tedy nade vši pochybnost prvkem s nejvyšším stupněm CD, nemá v rámci prominence ve větě konkurenta, a je tedy vlastním rématem. Existují však i argumenty, které potenciálně svědčí spíše pro interpretaci v opačném směru, tj. ve smyslu kvalifikační škály, v níž by sloveso pouze připisovalo podmětu konkrétní kvalitu. Podmět zaujímá ve větě iniciální pozici a nesleduje tak obecně platný princip ‚end-focus‘. V tomto ohledu je tedy jedinou rozhodující proměnnou ve větě její sémantika, především pak lexikální sémantika slovesa. Hlavní otázkou zůstává, zda je sloveso *attack* schopno vyjádřit existenci/objevení se na scéně alespoň implicitním způsobem, když už o explicitní existenci nemůže být řeč. Jak již bylo řečeno výše, zásadní roli v tomto ohledu hraje fakt, zda existuje jasné sémantické propojení (afinita) mezi přechodovým slovesem a větným podmětem. Obecně se zdá, že čím více sloveso sémanticky souvisí s podmětem věty, tím vyšší je pravděpodobnost, že věta implementuje prezentační škálu (Adam, 2013, s. 157–165). V případě (1a) může být tak sloveso (*attack*) chápáno jako vyjádření typické činnosti, které lupiči (*robbers*)

provazují. Za daných okolností tak představuje přepadání přirozenou činnost doprovázející lexikální sémantiku podmětu. Teoreticky vzato by bylo možné podobně hovořit například o slovesech *okrást*, *oloupit*, *vyoloupit* (*rob*), apod. Můžeme tedy tvrdit, že sémantická souvislost mezi slovesem a podmětem je ve větě (1a) dostatečně silná na to, aby bylo sloveso schopno prezentovat kontextově nezapojený podmět na scéně, tj. zprostředkovat jeho existenci/objevení se na scéně implicitně.

Na tomto místě je třeba poznamenat, že výklad podaný výše nepřímou potvrzuje několik anglických překladů Nového zákona, jmenovitě *Contemporary English Translation* (CET, viz př. (1b)) a tradiční *King James Version* (KJV; (100c)). V nich jsou komunikační jednotky *robbers/thieves* zřetelně rematické. I v dalších anglických verzích analyzovaných v rámci širšího výzkumu představuje tato jednotka nejdynamičtější prvek věty; nicméně, na rozdíl od věty (1a), vždy implementují kvalifikační škálu a tedy DSF specifikace: ...*fell into the hands of robbers*, respektive ...*fell among thieves*, apod. Podobný sémanticko-syntaktický vzorec nacházíme i ve dvou českých verzích — v *Bibli kralické* (Kral.) a *Českém ekumenickém překladu* (ČEP): ...*i upadl mezi lotry* (1d), resp. ...*padl do rukou lupičů* (1e). Odlišný je však výklad jiného českého překladu zkoumaného verše (*Bible 21*), v němž jde o takzvanou kombinovanou variantu kvalifikační škály, kde je v rámci jednoho distribučního pole zároveň uveden na scénu nový účastník komunikace (*Jeden člověk*) a zároveň je mu připsána specifikace (*přepaden lupiči*); kontextově nezapojený podmět se tak stává zároveň i nositelem vlastnosti: (1f) *Jeden člověk byl na cestě z Jeruzaléma do Jericha přepaden lupiči* (srov. Firbas, 1992, s. 67nn; Svoboda, 1989, s. 14–15).

Zřejmá rematicnost může být také dodatečně potvrzena zněním původního řeckého textu (interdialekt Koiné), které uvádíme v př. (1g) podle verze označované jako *Textus Receptus*. Vezmeme-li v úvahu základní principy starořeckého slovosledu,⁶ je jasné, že prvek *zlodějí* (λησταις), byť je syntakticky předsazen, jednoznačně plní funkci specifikace a věta tak implementuje kvalifikační škálu. V tomto ohledu je třeba říci, že prezentační charakter zkoumaného verše Lk10:30 je možné vysledovat pouze u překladu NIV.

V rámci novozákonních narativních textů se objevuje ještě jiná věta, ve které lupiči hrají důležitou roli, viz př. (2). Na první pohled je velmi podobná větě (1a), která byla diskutována výše:

- (2) [*When they had crucified him, they divided up his clothes by casting lots. And sitting down, they kept watch over him there. Above his head they placed the written charge against him: this is Jesus, the King of the Jews.*] **Two robbers were crucified with him, one on his right and one on his left.** (M27:35–38)

I když se kontext, funkční perspektiva věty a hlavní účastníci komunikačního aktu mohou zdát identické, syntaktická a sémantická struktura věty je jiná. Lupiči (*robbers*) představují opět rematickou jednotku, ale celková FSP interpretace je tento-

6 Stará řečtina se vyznačovala více méně volným slovosledem, tudíž prvek nacházející se na konci věty byl typicky charakterizován, podobně jako např. v češtině, vyšším stupněm výpovědní dynamičnosti (Wallace, 1996). V řeckém originálu příkladů uvedených v tomto článku je uváděn i anglický doslovný (interlineární) překlad (jednotlivé jednotky v angličtině jsou přeloženy a uvedeny slovo od slova pod řeckými výrazy).

krát, zdá se, jednoznačná: rozdíl spočívá v použití pasivní konstrukce. V prezentačních větách není výskyt monotranzitivních sloves ve spojení s pasivem ničím neobvyklým (Adam, 2013, s. 110nn); právě pasivum může totiž tranzitivnímu slovesu umožnit, aby fungovalo v prezentační škále. Z hlediska statické sémantiky může však vyvstat otázka, zda je sloveso *crucify* (ukřižovat) vůbec disponováno k vyjádření existence/objevení se na scéně. V kontextu typického antického způsobu veřejné popravy je však možné tvrdit, že sémanticky afinitní sloveso je schopno v dané konstelaci kontextově nezapojený podmět (*Two robbers*) jednoznačně na scéně prezentovat. Kromě toho je to již druhý výskyt slovesa *crucify* v bezprostředním kontextu, jde tedy o kontextově zapojený prvek — viz předchozí větu. Rematicnost jmenné fráze *Two robbers* dokládají také tři ekvivalenty excerpované z nejpoužívanějších českých překladů Bible, v nichž je vlastní réma bez výjimky v koncové pozici:

- (2a) *I ukřižování jsou s ním dva lotři...* (Kral.)
- (2b) *S ním byli ukřižování dva povstalci...* (ČEP)
- (2c) *Spolu s ním byli ukřižování dva zločinci...* (B21)

V otázce hraničních případů distribuce stupňů výpovědní dynamičnosti a tedy určení dynamicko-sémantické škály bude zajímavé srovnání fribasovského (brněnského) přístupu s metodami, které používají zástupci tzv. teorie TFA (‘topic-focus articulation’; souhrnně např. Sgall — Hajičová — Buráňová, 2003; srov. Adam, 2013, s. 55). I když se TFA pojetí informační struktury v takových nejednoznačných případech poněkud liší, jde o legitimní funkční přístup. V naší otázce prezentační versus kvalifikační interpretace věty je pro TFA klíčové vymezení charakteristických znaků samotného agenta (Sgall — Hajičová — Buráňová, 1980, s. 41): „Jedním z užitečných kritérií tu může být povaha konatele; ten totiž může patřit do jedné ze dvou skupin podle tzv. delimitačních rysů (určenosti, určitosti a kvantifikace) substantivní fráze, kterou je vyjádřen (...).“ První skupina (i) zahrnuje věty, v nichž jde o „substantivní frázi s delimitačním rysem neurčenosti nebo tzv. specifčnosti (...); v takových případech jde o existenci, popř. uvedení na scénu“ (ibid.). Jde tedy o klasickou prezentační škálu, v níž je agent vlastním rématem:

- (3) *V Karpatech žijí MEDVĚDI?*
- (4) *V parcích by měly kvést RŮŽE.*
- (5) *Brzy musí nastat ZIMA.*

Medvědi (3) jsou zde míněni jako živočišný druh, nikoliv konkrétní skupina medvědů, stejně tak růže jsou chápány jako rostlinný druh obecně. Naproti tomu ve větách (ii), ve kterých je „konatelem specifikovaná podmnožina prvků z jisté třídy (charakterizovaná určitou vlastností), tedy substantivní fráze určitá (a určená), nejde o uvedení tohoto konatele na scénu (...), a příslovečné určení času nebo místa tu pak zpravidla patří do ohniska a není kulisou“ (ibid.). Plní tedy DSF specifkace:

7 Příklady (3)–(8) jsou převzaty ze Sgall — Hajičová — Buráňová (1980, s. 40nn), srov. původní úvahy v Benešová (1971, s. 193–195).

- (6) *Růže by měly růst POD OKNEM.*
- (7) *Matka chce bydlet V PRAZE.*
- (8) *Ryby musí žít VE VODĚ, kočky NA SUCHU.*

Nejde tedy např. o růže obecně, nýbrž o ‚naše růže‘, popřípadě o ‚ty růže, o kterých se mluvilo‘ (6). V češtině samozřejmě hraje v obou souborech příkladů (3–5 na jedné straně vs. 6–8 na straně druhé) klíčovou roli slovosled — všechny rematické prvky figurují jako nejdynamičtější prvky na konci věty; v angličtině by v případě vět (3)–(5) převládl gramatický princip a princip lineární modifikace by tak byl narušen. Takové prezentační věty mohou pak být syntakticky realizovány nejčastěji buď jako klasická (stylově neutrální) existenční *there*-konstrukce (3a), dále jako stylově příznakové (a tudíž méně obvyklé) věty s rematickým podmětem v preverbální pozici (3b), nebo i jako struktury s předřazeným příslovecným určením následovaným inverzí slovesa a podmětu (3c):

- (3a) *There are BEARS in the Carpathians.*
- (3b) *BEARS live in the Carpathians.*
- (3c) *In the Carpathians live BEARS.*

Je třeba podotknout, že výše popsaná metoda delimitačních rysů není dle našeho názoru stoprocentně využitelná. Pro účely rozlišení prezentační a kvalifikační škály se zdá být poměrně zjednodušující, neboť nebere v úvahu rozhodující roli sémantických vazeb mezi konatelským podmětem a přechodovým slovesem. Může být s úspěchem aplikována v mnoha hraničních případech, avšak selhává tam, kde se vyskytuje tak zjevná sémantická afinita mezi podmětem a slovesem, že může vytvořit dostatečný prezentační potenciál i přesto, že konatel představuje konkrétní, určitou, nikoliv neurčitou a obecnou entitu:

- (9) **A cloud** *swirls* round Philip Swallow's plane. (C53c)
- (10) **Two cups** *steamed* on the bedside table. (C230)
- (11) **A light breeze** *sprang* up. (N119d)
- (12) *Close beside the path they were following, a bird* suddenly *chirped* from the branch of a tree. (N74d)

V příkladech (9)–(12), a mnoha desítkách dalších (Adam, 2013), představuje konatel sice určitou a určenou substantivní frázi, tedy podmnožinu jisté třídy (viz výše), a přesto je nabíledni, že jde o kontextově nezapojené podměty a jejich první uvedení na scénu. Příslovecná určení místa konstituují pouze kulisy, ve kterých se nový ‚herec‘ objevuje. Rozhodujícím momentem je zde ono silné sémantické pouto (afinita) mezi prezentovaným podmětem a prezentujícím slovesem, díky němuž je predikace ve vztahu k podmětu tak inherentní, že je její lexikální sémantika snížena až na samotnou prezentaci (*cloud — swirl, cups of tea — steam, breeze — spring up, bird — chirp*, apod.). Takovou interpretaci (a identickou sémantickou afinitu) koneckonců potvrzují i české autentické překladové ekvivalenty, v nichž jsou rematické podměty bez výjimky ve finální pozici:

- (9a) *Kolem letadla Philipa Swallowa zavíří mrak.* (HP61)
 (10a) *Na nočním stolku stoupal kouř ze dvou šálků.* (HP251)
 (11a) *Hned vedle cesty, po které šli, náhle na jedné z větví zatrýlkoval pták.* (LN131)
 (12a) *Zvedl se lehký vánek.* (LN131)

Podívejme se nyní na další příklady zdánlivě interpretačně heterogenních vět, které mohou být označeny v rámci FSP analýzy dynamických sémantických škál jako mezní (v hranatých závorkách čtenář opět nalezne potřebný verbální kontext):

- (13) [*A man in the crowd called out, "Teacher, I beg you to look at my son, for he is my only child.*] **A spirit** seizes him [*and he suddenly screams; it throws him into convulsions so that he foams at the mouth. It scarcely ever leaves him and is destroying him.*] (L9:39)
 (14) ... and to his right **the oil refineries of St Gabriel** fumed into the limpid air. (C56)
 (15) [*As he entered the Department Office to check his mailbox,*] **Mabel Lee** greeted him. (C183b)
 (16) [*Now when Jesus returned,*] **a crowd** welcomed him, [*for they were all expecting him*]. (L8:40)

Soubor příkladů (13)–(16) opět představuje věty, u nichž není snadné jednoznačně určit, zda implementují prezentační nebo kvalifikační škálu; tentokrát jde však o vyšší stupeň potenciálnosti než u příkladů diskutovaných výše. Slovesa, která v nich vyjadřují predikaci, nemohou být prvoplánově označena jako ta, jež vyjadřují existenci/objevení se na scéně explicitně: *seize* (uchvátit), *greet* (pozdravit), *fume* (kouřit), *welcome* (přivítat). Mají-li však denotovat uvedení na scénu (prezentaci), musejí vyjadřovat existenci/objevení se na scéně alespoň implicitně. Je to opravdu tak? Jsou schopna vyjádřit prezentaci nového účastníka komunikace? Proti mluví minimálně dva argumenty: (i) zmíněná slovesa nepředstavují zástupce prototypických sémantických slovesných kategorií, jež existenci dokážou vyjádřit, jako například slovesa objevení se na scéně (*appear, occur*), existence (*exist, be*), pohybu (*come, arrive*), změny vlastnictví (*give, send*) apod., a (ii) mnohá z nich jsou slovesa tranzitivní. V případě vět (13), (15) a (16) je problematičnost dána užitou strukturou S/Rh — V/Trans — O/Th, kde se objevuje tranzitivní konstrukce v aktivu s kontextově zapojeným předmětem (*him*). Zde interpretační nesnáze pramení (iii) z neshody AČV funkce s dynamickou sémantickou funkcí komplementu. Zatímco v případě jiných větných členů panuje (na vyšší či nižší úrovni abstrakce) v tomto směru shoda (Th funkce: scéna, nositel vlastnosti; Rh funkce: prezentovaný jev, specifikace), v tomto případě dochází k rozporu s lexikálně-sémantickými vztahy mezi slovesem a komplementem, který je účastník dějem zasažený.

Obsahuje tedy statická sémantika těchto sloves něco, co by jim umožňovalo prezentovat nové jevy na scéně? Je třeba prozkoumat jejich syntaktickou a především sémantickou strukturu. Existuje nějaký společný jmenovatel lexikální sémantiky jednotlivých přechodových sloves v příkladech (13)–(16), který by takový prezentační potenciál zprostředkoval?

Pojďme se nejprve podívat na větu (13) a její slovní a situační kontext. Otec popisuje duchovní posedlost svého syna: *A spirit seizes him (and he suddenly screams)*.

Vezmeme-li v úvahu základní faktory FSP, může říci následující: prvek *spirit* (duch) je určitě zcela kontextově nezapojený (což je rovněž signalizováno užitím neurčitého členu), zatímco *him* je naopak zjevně kontextově zapojené. Je tedy zřejmé, že lineární modifikace věty je v rozporu s principem ‚end-focus‘ — nejdynamičtější část informace se zdá být situována na samém počátku distribučního pole. Ale co sloveso? Jak již bylo uvedeno výše, není jasné, zda je *Spirit* uváděn na scénu, či zda je klíčová samotná predikace představovaná slovesem *seize*, čímž by se perspektiva věty změnila v opačnou (podmět by tak byl pouze východiskem a vlastním rématem by bylo, co konatel dělá; šlo by pak o škálu kvalifikační). Z hlediska lexikální (statické) sémantiky lze však opět říci, že sloveso sémanticky úzce souvisí s podmětem — zmocnění se, napadání, posednutí, sestoupení, trápení apod. se zdá být pro zlého ducha inherentně typické. Je tedy možné konstatovat, že sémantická afinita mezi přísudkem a podmětem umožňuje slovesu *seize* prezentovat *A spirit* na scéně.

Analogicky lze interpretovat i další příklad (14), jež je však — co se týče prezentační interpretace — nepoměrně jasnější, jelikož obsahuje intranzitivní sloveso, které zprostředkovává existenci/objevení se na scéně. Ve větě (14) představuje substantivní fráze *the oil refineries of St Gabriel* (ropná rafinérie v St. Gabriel) opět kontextově nezapojený prvek, zatímco slovesná fráze spolu s příslovečnou modifikací *fumed* (vypouští kouř)/into the limpid air (do čistého ovzduší) denotuje sémanticky související děj, úzce afinitní s podmětem. Kontextově nezapojený podmět je tedy opět uveden na scénu prostřednictvím slovesa, které vyjadřuje podstatné, charakteristické vlastnosti podmětu. Levin (1993, 111nn) ve své klasifikaci sémantických tříd anglických sloves řadí podobná slovesa do skupiny těch, která vyjadřují existenci na scéně způsobem ‚specifickým pro bytí dané entity‘, tedy jakýsi prototypický *modus existenciae* (např. *bloom/kvést*, *blow/foukat*, *foam/pěnit*, *rust/reznout*, *drift/být unášen*, *wither/schnout*, atd.), popřípadě slovesa vyjadřující tzv. prostorovou konfiguraci (např. *creep/plazit se*, *dance/tančit*, *float/plout se*, *hover/vznášet se*, *tremble/chvěť se*, *undulate/vlnit se*, aj.).

Doložme argumentaci právě uvedenou opět autentickými českými ekvivalenty z oficiálních překladů:

- (13a) [A hle, jakýsi muž ze zástupu volal: „Mistře, prosím tě, ujmi se mého syna, vždyť je to mé jediné dítě;] hle, zachvacuje ho duch, [takže znenadání vykřikuje, ...] (L9:39; ČEP)
- (14a) ... a vpravo hulily do průzračného vzduchu **rafinérie ze St. Gabrielu**. (HP65)

Diskuzi o větách, při jejichž interpretaci není jednoznačné, zda je přechodové sloveso schopno vyjádřit existenci/objevení se na scéně alespoň implicitně, uzavřeme pohledem na zbývající mezní příklady ze souboru uvedeného výše, tj. věty (15) *Mabel Lee greeted him* a (16) *a crowd welcomed him* (zde uvedeny pro stručnost jen torzálně, v kontextu viz výše). Při letmém prozkoumání nás jistě napadne, že obě věty implementují tzv. kombinovanou variantu kvalifikační škály; v obou je na scénu uveden nový, kontextově nezapojený účastník komunikace, ale navíc se o něm v tom samém distribučním poli již něco říká, je mu připisována kvalita či specifikace. Jako již několikrát během předkládané diskuze, i tentokrát může být jazýčkem na vahách právě sémantická struktura slovesa, která tak může odhalit skutečnou větnou perspektivu.

V daném kontextu př. (15), kdy se hlavní postava vrací do kanceláře a setkává se s úplně novou osobou, kterou zdraví, se oba výklady (prezentační či kvalifikační) jeví teoreticky jako možné. Troufáme si však tvrdit, že sémantická afinita (zde spíše daná situačním kontextem než samotnou slovesnou sémantikou) svědčí pro prezentační výklad. Když se lidé setkávají s někým neznámým, běžně ho pozdraví; tato skutečnost je v podobných situacích přirozená a lexikální náboj slovesa *greet* (pozdravit) je tudíž staticky natolik omezen, že převažuje právě prezentační potenciál. Sloveso *greet*, přestože není primárně k uvedení na scénu syntakticky (je tranzitivní) ani sémanticky disponováno, tak může paradoxně vyjádřit v daném kontextu objevení se na scéně. V tomto smyslu prezentační interpretaci nasvědčuje i potenciální intonace (větný přízvuk by v případě mluveného jazyka velmi pravděpodobně neslo vlastní réma *Mabel Lee*)⁸. Obdobně lze pohlížet i na větu (16) — analogicky obvyklý akt přivítání se odehrává po příchodu Ježíše mezi dav, který jej dychtivě očekával. Sloveso *welcome* (vítat) může v daném kontextu sloužit jako prezentační sloveso a věta tak může implementovat prezentační škálu, a to i přesto, že v jiných (častějších a běžnějších) kontextech sloveso *welcome* funguje ve větách kvalifikačních, v nichž podmětu připisuje rematickou specifikaci.

Pro ilustraci opět uvádím české překladové varianty; podměty obou vět (15) a (16), jež byly popsány v anglickém originálu jako vlastně-rematické a tedy představující jevy uváděné na scénu v pravém smyslu, jsou v českých protějšcích bez výjimky traktovány rovněž jako nejdynamičtější prvky a tak logicky zaujímají v nepříznačných větách finální pozici. Srov.:

- (15a) *Když se zastavil na sekretariátě pro poštu, pozdravila ho Mabel Leeová.* (HP202)
 (16a) *Stalo se pak, když se navrátil Ježíš, že přijal jej zástup; nebo všichni očekávali ho.* (L8:40; Kral.)

Na základě právě provedených FSP analýz různých jazykových mutací vět, v nichž není rozložení stupňů výpovědní dynamičnosti jednoznačné, se zdá zřejmé, že oním hledaným společným jmenovatelem těchto případů je afinita mezi statickou sémantikou slovesa a na scéně prezentovaným kontextově nezapojeným podmětem. Samotné sloveso se svým sémantickým nábojem se ukázalo v oblasti interpretace dynamických sémantických škál v teorii FSP jako klíčové kritérium. Lze tvrdit, že čím je více sloveso svou sémantikou vázáno na rematický podmět (resp. konkrétní verbální a situační kontext), tím vyšší je pravděpodobnost, že sloveso může operovat v prezentačních větách, i když za normálních okolností by to bylo vysoce nepravděpodobné, ba nemožné. Je-li situace ve větě opačná, tj. anglické přechodové sloveso je sémanticky blíže svému rematickému doplnění (modifikaci) na pravé straně, věta implementuje stupnici kvalifikační. Lze tedy tvrdit, že obě popsané varianty větné perspektivy jsou založeny na dynamické sémantice: vázaností se rozumí vztah k rématu,

⁸ Pro přesnost je nutno poznamenat, že umístění intonačního centra na podmětu nemusí jednoznačně svědčit pro prezentační škálu: v prototypických anglických prezentačních větách počáteční S/Rh/jev — V — Adv/Th/scéna bývá nukleus i na konci (díky tzv. automatizované intonaci).

nikoliv pouze lexikální a staticky sémantické vztahy mezi slovesem a levostranným/pravostranným účastníkem děje, které by tím či oním směrem perspektivovaly informační strukturu. Srov. následující dvě věty (13 a 13a), z nichž první představuje výše komentovaný příklad prezentační škály převzatý z korpusu, a druhá je větou modelovou, uměle vytvořenou za účelem funkčního porovnání. Zarámované oblasti v příkladech naznačují primární sémantický vztah distribučního pole; přechodové sloveso je podtržené a vlastní réma vytištěno tučně jako obvykle).

- (13) A SPIRIT seizes him. (prezentační škála)
 (13a) This time the spirit seized **MR. HUMPHREY**. (kvalifikační škála)

V příkladu (13a) je samozřejmě sloveso na rozdíl od prezentační věty (13) — pokud se týká jeho sémantiky — primárně vázáno na objekt na pravé straně a věta tak realizuje kvalifikační škálu. V př. (13a) je nejdynamičtějším prvkem komunikace oběť posedlosti (*Mr. Humphrey*) a oproti tomu podmět (*the spirit*) je zřetelně kontextově zapojený a tudíž tematický. Jak již bylo řečeno, komplementace napravo je v kvalifikačních větách zpravidla syntakticky rozvinutější. Obecně vzato, klíčovým pro správnou FSP analýzu se jeví jak ‚směr‘ primární sémantické vazby slovesa (vlevo či vpravo), tak i relativní bohatost modifikace.

Zajímavé bude opět srovnání s češtinou, kde jsou principy rematicizace primárně založeny na změně v rámci lineární modifikace a nejsou (na rozdíl od angličtiny) tolik svázány gramatickými požadavky. Je třeba si navíc uvědomit, že nápomocná zde může do jisté míry být i potenciální role intonace v obou jazycích (intonace dokáže při FSP interpretaci vychýlit pomyslný jazýček na vahách a je tedy, řečeno slovy Firbasovými, tzv. ‚disambiguating‘; Firbas, 1992, s. 181; srov. Adam, 2013, s. 48; srov. pozn. pod čarou č. 8). V češtině má vlastní réma tendenci vyskytovat se ve větě ve finální pozici a v nepříznačkových větách nese primární větný přízvuk (nukleus). V následujících příkladech (stejně jako výše u př. 13 a 13a) je nukleární přízvuk vyznačen užitím kapitálek. Srov.:

- (15a) Když se zastavil na sekretariátě pro poštu, pozdravila ho **MABEL LEEOVÁ**. (prezentační škála)
 (15b) Když se zastavil na sekretariátě pro poštu, Mabel Leeová ho **POZDRAVILA**. (kvalifikační škála)

MÍSTO ZÁVĚRU

Aby byla mozaika hraničních případů v rámci FSP analýzy kompletní, zakončíme diskuzi zběžným pohledem na několik autentických vět z výzkumného korpusu, které, ač v mnohém strukturně podobné ‚mezním‘ případům prezentačních vět, jednoznačně implementují naopak kvalifikační škálu. Přesněji řečeno, věty v tomto souboru (viz př. (17)–(21) níže) jsou zástupci tzv. kombinované varianty kvalifikační škály — obsahují kontextově nezapojený podmět, tedy jev uváděný na scénu, který je zároveň nositelem kvalifikace, tj. vlastně-rematické specifikace připsané podmětu (ta je, stejně jako jiná vlastní rémata v článku, zvýrazněna tučným písmem):

- (17) *A small, queerly shaped package addressed in Hillary's handwriting gave him **a moment of queasiness until he saw that it had come by surface mail and had been posted months ago.** (C184)*
- (18) *On the street side of the plaza, a fundamentalist preacher and a group of chanting Buddhist monks viewed **with each other for the souls of those less committed to the things of this world.** (C193)*
- (19) *But unfortunately a cop on traffic duty had observed **the manner of Morris's arrival.** (C209)*
- (20) *[As Jesus was saying these things], a woman in the crowd called out, **"Blessed is the mother who gave you birth and nursed you."** (L11:27)*
- (21) *[When Jesus had finished speaking], a Pharisee invited him **to eat with him.** (L11:37)*

Jak bylo naznačeno, na první pohled vykazují uvedené věty (zdánlivě) několik shodných znaků s hraničními případy, které byly díky sémantické afinitě mezi podmětem a přísudkem vyhodnoceny jako prezentační. Předně obsahují kontextově nezapojený podmět, který je prezentován na scéně. Kromě toho však existuje řada významných charakteristických rysů (vyjma základního funkčního propojení DSF jevu uváděného na scénu a nositele vlastnosti v jednom prvku), které nás vedou ke kvalitativní interpretaci. Jde v první řadě o to, že modifikace na pravé straně je typicky relativně těžká (přestože i preverbální část věty může být dosti syntakticky rozvinutá), firbasovskou terminologií řečeno, o subjektu se říká něco nového — např. ve formě vedlejších vět, přímé řeči, rozvinuté jmenné fráze apod. Dále je pro takové věty příznačné primární sémantické propojení slovesa s pravou, postverbální modifikací (V-O, V-C), nikoliv tedy afinita s podmětem (S-V). Typicky prezentační S-V afinita naopak chybí. Co se týká valence, přechodová slovesa jsou mono— či ditranzitivní, nikoli intranzitivní. V obecnějším smyslu slovesa užitá v příkladech (17)–(21) a jiných obdobných větách nejsou disponována k vyjádření existence/objevení se na scéně, alespoň ne explicitně (prezentační potenciál se limitně blíží nule); jejich statická sémantika naopak typicky oplývá bohatou strukturou, nesou více významu.

Pro ilustraci uvádíme k příkladům (17)–(21) alespoň dvě ekvivalentní věty v českém překladu (18a, 20a), v nichž logicky zaujímá vlastní réma — následující dle pravidel linearit v češtině až po scéně vytvářející kulisy děje, přechodové slovese a kontextově nezapojeném podmětu — obligátní finální pozici (v ostatních příkladech je rozložení stupňů výpovědní dynamičnosti analogické):

- (18a) *Na okraji náměstí spolu soutěžili fundamentalistický kazatel a skupina zpívajících buddhistických mnichů **o duše povznesené nad věci tohoto světa.** (HP212)*
- (20a) *Když toto mluvil, zvolala jedna žena ze zástupu: „**Blaze té, která tě zrodila a odkojila!**“ (L11,27; ČEP)*

FSP analýza několika typů vět, které se zdají být na pomezí prezentační a kvalifikační škály ukázala, že klíčem k jejich rozlišení jsou jak syntaktické, tak sémantické vztahy mezi jednotlivými elementy distribučního pole. Obzvláště komplikované se ukázaly věty, jejichž podmět je sice jednoznačně kontextově nezapojený, ale jejichž

přísudek zároveň není prvoplánově disponován k vyjádření existence/objevení se na scéně; taková slovesa mohou potenciálně figurovat jak ve větách prezentačních, tak kvalifikačních. Jak bylo přesvědčivě demonstrováno, rozhodujícím momentem je dynamická sémantika slovesa — vykazuje-li zřetelnou afinitu s podmětem, je vysoce pravděpodobné, že za příznivých kontextových podmínek je schopno implicitně podmět na scénu uvést. Zprostředkovává-li však sloveso naopak upřesňující informace o podmětu a i syntakticky je postverbální doplnění pestřejší, jedná se typicky o větu kvalifikační. Je třeba připomenout, že naprostá většina anglických sloves je schopna, přinejmenším potenciálně, za příznivých podmínek operovat v rámci obou dynamických sémantických škál. Pouze některá slovesa se naopak nikdy v prezentační škále nevyskytují, jelikož jejich dispoze k vyjádření existence/objevení se na scéně se zdá být snížena téměř na nulu, a to především kvůli jejich lexikálně-sémantickému náboji, který je konkrétně zaměřen a pro vyjádření existence tedy příliš specifický.

Závěrem lze konstatovat, že propojení dynamické sémantiky (FSP) a statické (lexikální) sémantiky — především v rámci syntaktických vztahů mezi slovesem a podmětem (případně dalšími účastníky děje) — se ukazuje jako velmi plodné a pro přesnější FSP analýzu přímo určující. Obzvláště je-li takový duální pohled na sémantiku doplněn o kontrastivní porovnání jedné či více jazykových variant, naznačuje tento přístup možný směr, jakým se další výzkum v oblasti dynamických sémantických škál v teorii FSP může napříště ubírat. Po zmapování oblasti prezentačních vět (a prezentačních sloves) se na prvním místě nabízí především charakteristika syntakticko-sémantických rysů vět, jež implementují kvalifikační škálu.

LITERATURA

- ADAM, M. (2009): *Functional Macrofield Perspective (A Religious Discourse Analysis Based on FSP)*. Brno: Masarykova univerzita.
- ADAM, M. (2010): A Functional Characterology of the English Transitional Pr-Verbs: Presentation or Appearance on the Scene Revisited. *Ostrava Journal of English Philology*, 2, 2, s. 7–20.
- ADAM, M. (2011): Towards a Syntactic-Semantic Typology of Presentation Scale Sentences in Fiction Narratives. *Brno Studies in English*, 37, 2, s. 5–19.
- ADAM, M. (2013): *Presentation Sentences (Syntax, Semantics and FSP)*. Brno: Masarykova univerzita.
- BENEŠOVÁ, E. (1971): Některé otázky aktuálního členění a slovosledu v češtině. *Slavica Pragensia*, 13, s. 179–198.
- DUŠKOVÁ, L. (1988): *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Karolinum.
- DUŠKOVÁ, L. (1998): Syntactic Forms of the Presentation Scale and Their Differentiation. *Linguistica Pragensia*, 8, 1, s. 36–43.
- DUŠKOVÁ, L. (1999): *Studies in the English language. Part II*. Prague: Karolinum.
- FIRBAS, J. (1964): On Defining the Theme in Functional Sentence Analysis. *Travaux Linguistiques de Prague*, 1, s. 267–80.
- FIRBAS, J. (1975): On 'existence/appearance on the scene' in functional sentence perspective. *Prague Studies in English*, 16, s. 45–70.
- FIRBAS, J. (1986): On the Dynamics of Written Communication in the Light of the Theory of Functional Sentence Perspective. In: C. R. COOPER — S. GREENBAUM (eds.), *Studying Writing: Linguistic Approaches*. Beverly Hills: Sage, s. 40–71.
- FIRBAS, J. (1992): *Functional Sentence Perspective in Written and Spoken Communication*. Cambridge: Cambridge University Press.

- FIRBAS, J. (1995): On the Thematic and the Rhematic Layers of a Text. In: B. WARWIK — S.-K. TAUSKANEN — R. HILTUNEN (eds.), *Organization in Discourse: Proceedings from the Turku Conference, Anglicana Turkuensia 14*. Turku: University of Turku, s. 59–72.
- CHAMONIKOLASOVÁ, J. (2010): Communicative Perspectives in the Theory of FSP. *Linguistica Pragmatis*, 20, 2, s. 86–93.
- LEVIN, B. (1993): *English verb classes and alternations: a preliminary investigation*. Chicago: The University of Chicago Press.
- SGALL, P. — HAJIČOVÁ, E. — BURÁŇOVÁ, E. (1980): *Aktuální členění věty v češtině*. Praha: Československá akademie věd.
- SGALL, P. — HAJIČOVÁ, E. — BURÁŇOVÁ, E. (2003): Topic-Focus Articulation and degrees of salience in the Prague Dependency Treebank. In: A. CARNIE — H. HARLEY — M. WILLIE (eds.), *Formal approaches to function in grammar: in honor of Eloise Jelinek, Arizona*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Publishing Company, s. 165–177.
- SVOBODA, A. (1989): *Kapitoly z funkční syntaxe*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- SVOBODA, A. (2005): Firbasian semantic scales and comparative studies. In: J. ČERMÁK (ed.), *Patterns (A Festschrift for Libuše Dušková)*. Praha: Karlova univerzita, s. 217–29.
- SVOBODA, A. (2006): Firbasovy sémantické škály a komunikační strategie. In: J. HUBÁČEK (ed.), *Pocta Evě Mrhačové*. Ostrava: Ostrava University, s. 215–27.
- WALLACE, D. B. (1996): *Greek Grammar beyond the Basics*. Grand Rapids, MI: Zondervan.

ZDROJE:

- Biblos (KJV, NIV, CET) <http://biblehub.com/> 26. 10. 2013
- LEWIS, C. S. (1950): *The Chronicles of Narnia. The Lion, the Witch and the Wardrobe*. London: Harper Collins.
- LEWIS, C. S. (2005): *Letopisy Narnie: Lev, čarodějnice a skříň*. Havlíčkův Brod: Fragment. Překlad Veronika Volhejnová.
- LODGE, D. (1975): *Changing Places: A Tale of Two Campuses*. London: Penguin Books.
- LODGE, D. (1989): *Hostující profesoři*. Praha: Odeon. Překlad Mirek Čejka. *Theophilos 3* (Kral., ČEP, B21) <http://www.theophilos.sk/> 9. 11. 2013

Martin Adam | Katedra anglického jazyka a literatury Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity
| Poříčí 9, 603 00 Brno
martinadamcz@gmail.com